

Możliwości analizy sytuacji materialnej gospodarstw domowych osób starszych w Europie Środkowej i Wschodniej

Mimo rosnącego zainteresowania tematem starzenia się ludności w krajach Europy Środkowo-Wschodniej (Hoff, 2011), nadal nie ma zbyt wielu źródeł danych i badań, które w satysfakcjonującym badaczy zakresie umożliwiają analizę różnych aspektów jakości życia osób w wieku 65 lat i więcej.

Istnieje wprawdzie badanie SHARE (*Survey of Health, Ageing and Retirement in Europe*), ale w Polsce i w Republice Czeskiej było po raz pierwszy przeprowadzone dopiero w roku 2006. Badanie to prowadzone jest nieregularnie i nie we wszystkich interesujących nas krajach.

Aby ocenić sytuację osób starszych można skorzystać z bazy danych Eurostatu (Perek-Białas, Mjelde-Mossey, 2012), prezentującej „typowy” zakres wskaźników, które są wykorzystywane w programowaniu i ocenie polityki publicznej. Można znaleźć wskaźniki z zakresu rynku pracy, dotyczące ubóstwa czy dochodów (Perek-Białas, 2008), ale także te, które będą wykorzystywane do oceny działań rządów realizujących cele strategii *Europa 2020* (*The Social...*, 2011).

Większość wskaźników znajdujących się w bazie Eurostatu, dotyczących sytuacji społeczno-ekonomicznej gospodarstw domowych (w tym gospodarstw z osobami starszymi), pochodzi z badania EU-SILC (*European Union — Survey of Income and Living Conditions*)¹. Zasadne jest więc przeprowadzenie oceny badania i uzyskanie odpowiedzi: na ile to badanie jest przydatne do analiz sytuacji materialnej starszych generacji w krajach Europy Środkowo-Wschodniej; jakie są jego zalety, a jakie wady i jakie wnioski płyną z tej analizy dla przyszłej organizacji badania w kontekście zmian demograficznych, nie tylko dla Polski, ale również dla innych krajów, jak i Eurostatu?

Celem opracowania jest zwrócenie uwagi na, pojawiające się dzięki badaniu EU-SILC, coraz większe możliwości oceny sytuacji materialnej gospodarstw domowych osób starszych (jednoosobowych, jak i dwuosobowych z przynajmniej jedną osobą w wieku 65 lat i więcej) w wybranych krajach Europy Środkowo-Wschodniej. Do analizy wybrano kraje, które weszły do UE w 2004 r. — Estonię, Litwę, Łotwę, Polskę, Republikę Czeską, Słowację i Węgry oraz te, które dołączyły do UE w 2007 r. — Bułgarię i Rumunię. W artykule nie prezentujemy w sposób wyczerpujący sytuacji materialnej osób starszych² w wymie-

¹ Na podstawie umowy realizowanej przez autorkę opracowania w Instytucie Statystyki i Demografii SGH: EU-SILC/2009/30 oraz projektu „Generations in Dialogue”, ERSTE Foundation, Vienna, Austria 2009—2011.

² Analizy dotyczące Polski można znaleźć w pracach Abramowska-Kmon, Kotowska, Panek (2011) oraz Bukowska, Kula, Morawski (2011).

nionych krajach Europy Środkowo-Wschodniej. Na podstawie wyników dotyczących sytuacji materialnej chcemy odpowiedzieć na postawione pytania i wskazać kilka ograniczeń analiz, które muszą być brane pod uwagę w kolejnych edycjach badań.

CHARAKTERYSTYKA DANYCH I BADANIA EU-SILC

EU-SILC jest badaniem, które dotyczy dochodów, sytuacji społeczno-ekonomicznej, materialnej oraz warunków życia Europejczyków (*Dochody...*, 2009). Polska uczestniczy w tym badaniu od 2005 r. Oprócz stałych modułów dotyczących sytuacji gospodarstw domowych, w każdym roku badane są inne aspekty życia gospodarstw domowych, m.in. warunki mieszkaniowe (w 2007 r.), sytuacja finansowa (w 2008 r.), transfery międzygeneracyjne (w 2009 r.). Dzięki temu badaniu obliczane są wskaźniki wykluczenia społecznego (Szukielojć-Bieńkuńska i in., 2010). Jest to referencyjne źródło dla obliczania wskaźników strukturalnych wykorzystywanych w strategii Unii Europejskiej (UE).

Badanie obejmuje próbę gospodarstw domowych i osób indywidualnych w wieku 16 lat i więcej, obejmuje też panel gospodarstw domowych wylosowanych na 4-letni okres badania. W przypadku niektórych krajów gospodarstwa domowe są losowane przy zastosowaniu warstwowych prób losowych (Estonia, Litwa, Słowacja), a w innych stosuje się złożone próby, przykładowo, dwustopniowe warstwowo-zespołowe schematy losowania (m.in. Łotwa, Polska, Republika Czeska i Węgry — dane za rok 2008). Wielkość próby jest też różna. W przypadku Polski w 2009 r. zbadano 31674 osoby mieszkające w 13984 gospodarstwach domowych, a na Litwie zbadano 11214 osób w 4823 gospodarstwach.

EU-SILC jest obecnie jedynym źródłem danych, których zakres pozwala na opracowywanie porównywalnych analiz dotyczących starszych generacji między interesującymi nas krajami z Europy Środkowo-Wschodniej. Mimo to częściej można spotkać analizy z badania EU-SILC dotyczące poszczególnych krajów niż pogłębione analizy porównawcze sytuacji ekonomicznej podpopulacji osób starszych obejmujące różne kraje. Wyjątek stanowią opracowania na podstawie badania EU-SILC, jak np. autorstwa A. B. Atkinsona i E. Marliera (2010). Inne analizy dotyczące ubóstwa osób starszych można znaleźć w opracowaniach A. Zaidiego (2010) oraz G. Jehoel-Gijsbersa i C. Vroomana (2008).

OSOBY STARSZE I ICH GOSPODARSTWA W BADANIU EU-SILC

W ogólnodostępnej bazie Eurostatu mamy szereg danych, w których uwzględniany jest wiek, co umożliwia uchwycenie różnych aspektów życia osób starszych. Istnieje kilka sposobów sprawdzenia w bazie zakresu danych, nt. sytuacji osób starszych. Jednym z kryteriów jest wyszukanie wskaźników według wieku (np. osób w wieku 65 lat i więcej) lub grup wiekowych (55—64, 65—74

czy 75 lat i więcej). Inny sposób to ocena sytuacji osób starszych poprzez analizę sytuacji gospodarstw domowych z osobami starszymi. Można wówczas analizować dwa typy gospodarstw domowych — jednoosobowe gospodarstwo domowe osoby w wieku 65 lat i więcej oraz dwuosobowe gospodarstwo domowe z przynajmniej jedną osobą w wieku 65 lat i więcej.

ANALIZA SYTUACJI MATERIALNEJ ORAZ NIEKTÓRE ASPEKTY SUBIEKTYWNEJ OCENY SYTUACJI FINANSOWEJ

Oceniając sytuację materialną gospodarstwa domowego można oprócz zasobów finansowych (wydatki, dochody, oszczędności) ocenić także stan posiadanych nieruchomości, przedmiotów trwałego użytkowania lub innych zasobów materialnych. Istotne znaczenie ma również stopień zadowolenia i satysfakcji z posiadanych dóbr. Pojęcie sytuacji materialnej jest szerszym pojęciem niż tylko sytuacja finansowa. B. Podolec (2008) wskazała w analizach dotyczących uwarunkowań sytuacji materialnej gospodarstw domowych, że to właśnie sytuacja finansowa określona na podstawie subiektywnych ocen jest głównym kryterium decydującym o ogólnej ocenie sytuacji materialnej. Ocena sytuacji materialnej nie zależy wyłącznie od wysokości posiadanego dochodu rozporządzalnego, ale od różnych cech społeczno-ekonomicznych członków gospodarstw domowych.

Przyjrzyjmy się zatem dokładniej, w jakie dobra były w 2009 r. wyposażone gospodarstwa domowe osób starszych w dwóch typach gospodarstw domowych (tabl. 1). Na podstawie przeprowadzonych analiz nie można oceniać sytuacji osób starszych bez uwzględniania typu gospodarstwa domowego, w którym się znajdują. Jest to dość istotne, gdyż z reguły mówi się (i analizuje) o sytuacji osób starszych 65 lat i więcej, ale są widoczne różnice między sytuacją osób starszych w gospodarstwach jednoosobowych i w dwuosobowych z przynajmniej jedną osobą w wieku 65 lat i więcej. O wiele mniej „zasobne” w dobra są gospodarstwa jednoosobowe osób starszych, w tym przypadku najgorzej wypadają gospodarstwa z Bułgarii i Rumunii (przykładowo 8,1% gospodarstw domowych jednoosobowych w Bułgarii ma komputer i odpowiednio w Rumunii — 9,6%).

Sytuacja osób w wieku 65 lat i więcej jest nieporównywalnie lepsza w gospodarstwach dwuosobowych z przynajmniej jedną osobą w takim wieku, co ilustrują wyniki w tabl. 1. Gorsza sytuacja występuje w Bułgarii i Rumunii, ale różnice są mniejsze niż w przypadku jednoosobowych gospodarstw z osobą w wieku 65 lat i więcej.

Inaczej sytuację finansową gospodarstw domowych można pokazać dzięki odpowiedzi na pytanie o możliwość pokrycia z własnych pieniędzy nieoczekiwanego wydatku (w każdym kraju ustala się inny poziom tego wydatku, przykładowo w Polsce w 2008 r. było to 600 zł, a w 2009 r. — 800 zł). Wyniki w tabl. 2 pokazują, że z koniecznością pokrycia nieoczekiwanego wydatku lepiej radzą sobie gospodarstwa dwuosobowe z osobą w wieku 65 lat i więcej.

**TABL. 1. WYPOSAŻENIE GOSPODARSTW DOMOWYCH W DOBRĄ TRWAŁEGO UŻYTKU
W KRAJACH EUROPY ŚRODKOWO-WSCHODNIEJ W 2009 R. W %**

Wyszczególnienie	BG	CZ	EE	HU	LT	LV	PL	RO	SK
Jednoosobowe gospodarstwa domowe osób w wieku 65 lat i więcej									
Telefon	85,8	92,2	93,0	77,3	78,5	87,4	86,8	61,3	91,5
TV kolorowy	89,7	96,6	96,4	89,2	96,0	94,2	94,6	89,8	97,8
Komputer	8,1	25,2	25,9	20,7	16,0	17,7	17,8	9,6	18,4
Dostęp do Internetu	6,9	21,7	23,4	16,5	14,6	21,4	15,1	10,0	14,8
Pralka	45,8	90,5	75,7	92,6	73,0	64,4	93,3	57,6	93,1
Samochód	13,3	27,5	20,3	14,9	17,9	13,2	17,2	8,0	13,0
Dwuosobowe gospodarstwa domowe z przynajmniej jedną osobą w wieku 65 lat i więcej									
Telefon	95,2	98,6	99,0	82,5	96,4	96,7	98,3	88,2	98,8
TV kolorowy	98,9	99,2	99,4	98,3	99,3	98,8	98,4	98,6	99,6
Komputer	30,2	56,7	69,7	49,3	47,4	53,3	55,5	28,4	57,0
Dostęp do Internetu	28,3	51,6	65,1	42,7	43,0	55,1	47,6	25,1	45,6
Pralka	87,0	99,4	95,0	97,9	95,2	90,6	99,0	83,2	98,8
Samochód	62,5	78,0	71,1	57,6	73,0	55,4	70,3	37,5	64,4

U w a g a. Oznaczenia: BG — Bułgaria, CZ — Republika Czeska, EE — Estonia, HU — Węgry, LT — Litwa, LV — Łotwa, PL — Polska, RO — Rumunia, SK — Słowacja.

Ź r ó d ł o: opracowanie własne na podstawie danych EU-SILC 2009, dane ważone.

W ocenie sytuacji materialnej można przedstawić, czy przy aktualnym dochodzie gospodarstwa domowe „wiążą koniec z końcem”. Szczegółowa prezentacja wyników wskazuje zarówno wśród gospodarstw domowych jednoosobowych, jak i dwuosobowych z osobą starszą, że jednak w każdym z analizowanych krajów mniejszy odsetek gospodarstw deklaruje, iż przychodzi im to „bardzo łatwo” czy „łatwo” niż gospodarstw deklarujących „trudności”.

**TABL. 2. SUBIEKTYWNE OPINIE GOSPODARSTW DOMOWYCH
NA TEMAT SYTUACJI FINANSOWEJ W KRAJACH EUROPY ŚRODKOWO-WSCHODNIEJ
W 2009 R. W %**

Wyszczególnienie	BG	CZ	EE	HU	LT	LV	PL	RO	SK
Jednoosobowe gospodarstwa domowe osób w wieku 65 lat i więcej									
Gospodarstwa domowe:									
— mające możliwość pokrycia z własnych środków nieoczekiwanego wydatku	17,7	49,0	59,2	22,2	26,2	14,5	31,7	48,0	51,3
— które przy aktualnym dochodzie „wiążą koniec z końcem”:									
z wielką trudnością	42,0	9,6	8,0	25,8	15,0	22,0	25,3	25,7	15,6
z trudnością	34,2	23,8	17,2	33,0	37,4	34,3	23,7	29,8	28,4
z pewną trudnością	19,5	34,5	46,1	31,4	39,6	29,8	29,3	35,1	36,1
dość łatwo	3,0	21,4	23,0	8,1	6,6	11,8	15,3	6,9	16,0
łatwo	1,2	9,4	4,9	1,5	1,3	1,9	5,2	2,2	3,4

**TABL. 2. SUBIEKTYWNE OPINIE GOSPODARSTW DOMOWYCH
NA TEMAT SYTUACJI FINANSOWEJ W KRAJACH EUROPY ŚRODKOWO-WSCHODNIEJ
W 2009 R. W % (dok.)**

Wyszczególnienie	BG	CZ	EE	HU	LT	LV	PL	RO	SK
Dwuosobowe gospodarstwa z przynajmniej jedną osobą w wieku 65 lat i więcej									
Gospodarstwa domowe:									
— mające możliwość pokrycia z własnych środków nieoczekiwanego wydatku	45,9	70,3	75,7	29,8	52,3	29,6	55,0	64,7	68,5
— które przy aktualnym dochodzie „wiążą koniec z końcem”:									
z wielką trudnością	23,8	4,6	5,6	18,9	7,7	16,8	12,1	17,1	6,9
z trudnością	34,2	16,5	10,2	29,7	22,3	29,0	17,2	24,5	16,8
z pewną trudnością	31,3	35,2	44,5	37,5	53,4	32,3	32,6	39,7	44,6
dość łatwo	8,1	30,6	30,9	11,7	13,6	18,1	26,0	12,9	24,8
łatwo	2,5	12,3	8,2	2,0	2,8	3,6	10,2	5,0	5,8

U w a g a. Jak przy tabl. 1.

Ź r ó d ł o: jak przy tabl. 1.

Warto dodać kilka informacji o innych aspektach badania sytuacji finansowej osób starszych. Dzięki badaniu EU-SILC zwrócono uwagę na istotne kwestie dotyczące osób starszych, gdy w 2008 r. pytano w dodatkowym module o sytuację finansową gospodarstw domowych (m.in. o zadłużenie). Raporty ewaluacyjne (metodologiczne) badania wskazały, że w przypadku Słowacji, nawet jeśli gospodarstwa domowe osób starszych miały konta w banku, to i tak respondenci niechętnie informowali, ile mają oszczędności. Badanie tej kwestii w 2008 r. wskazuje na różnice między młodą i starszą generacją. Osoby starsze preferują gotówkę, natomiast osoby młode przeciwnie — mają konta bankowe, korzystają z kart, zaciągają kredyty i pożyczki. Taka interpretacja wyników badania sytuacji finansowej osób starszych dotyczyła Słowacji. Można jednak założyć, że podobne obawy przed udzieleniem informacji przez osoby starsze na temat ich finansów, zadłużenia itp. wystąpiły również w innych krajach.

Podsumowanie

Odpowiadając na pytania postawione w artykule należy wskazać, że badanie EU-SILC jest ważnym i przydatnym źródłem informacji w analizach sytuacji materialnej starszych osób. Badanie to jest niedocenione, co wynika w małej liczby opracowań i analiz z dostępnych danych, jak i na podstawie wskaźników obliczanych z badania EU-SILC, a dostępnych w bazie Eurostatu. Uwzględnienie w badaniu EU-SILC nie tylko dochodowych aspektów sytuacji materialnej osób starszych ma znaczenie w subiektywnej ocenie sytuacji i pozwala na porównanie w ramach nie tylko jednego roku (dane przekrojowe i longitudinalne),

ale też z uwzględnieniem zmian w czasie (jednak przedstawienie tych danych nie było celem obecnej publikacji). Trzeba podkreślić, że dzięki badaniu EU-SILC część informacji o osobach starszych i ich sytuacji, które wcześniej nie były możliwe do prezentacji są obecnie dostępne i tym samym można przeprowadzić różnorodne analizy z tej tematyki.

Odpowiedź na pierwsze pytanie: na ile badanie EU-SILC jest przydatne do analiz sytuacji materialnej starszych generacji w krajach Europy Środkowo-Wschodniej jest oczywista. Jak starano się wykazać, obecnie otrzymujemy informacje w znacznie szerszym zakresie, pozwalające na zaprezentowanie danych w różnych przekrojach, według różnych typów gospodarstw domowych i interesujących nas krajów.

W kontekście tych analiz można jednak wskazać zalety i wady badania. Do zalet należy zaliczyć różnorodność tematyki (np. moduł o mieszkalnictwie, sytuacji finansowej) i podejścia analitycznego. Dzięki wynikom badania EU-SILC możemy analizować wiele nowych cech opisujących sytuację osób starszych. Można też powiązać informacje dotyczące osób indywidualnych z informacjami na temat gospodarstw domowych. To wzbogaca analizy o dodatkową charakterystykę, niezbędną do wyjaśnienia, skąd się biorą różnice między różnymi typami gospodarstw z osobami starszymi, jak i między krajami (wykształcenie, miejsce zamieszkania, zdrowie itp.).

Do słabych stron badania, należy zaliczyć to, że w kwestionariuszu osoby w wieku 80 lat i więcej stanowią jedną grupę.

Inna kwestia, bardziej metodologiczna, to brak dokładnych informacji dotyczących planów, jak i schematów losowania umożliwiających przeprowadzenie analizy w zakresie prób złożonych. Wpływa to na ograniczone możliwości oceny precyzji szacunków parametrów z populacji generalnej oraz wnioskowania, uwzględniającego wymogi metody reprezentacyjnej. Na tą niedogodność w analizach zwraca uwagę T. Goedemé (2010), który przekonuje do innego szacowania błędów losowych niż stosowane obecnie podejście bootstrapowe, sprawdzane także przy opracowywaniu tej publikacji.

Minusem jest również to, że nie wszystkie informacje z badania EU-SILC są zbierane we wszystkich krajach. Przykładem jest pytanie dotyczące pracy dodatkowej wykonywanej przez minimum godzinę w ciągu ostatniego tygodnia, które pozwoliłoby sprawdzić, ile osób w wieku 65 lat i więcej będących na emeryturze podejmuje zatrudnienie. Spośród interesujących nas krajów tylko w Polsce i na Węgrzech zadano odpowiednie pytanie w ramach badania EU-SILC.

W przypadku analiz dotyczących osób starszych warto byłoby opinie na temat sytuacji materialnej zestawić i porównać z wydatkami konsumpcyjnymi, a przynajmniej z tymi, które dotyczą wydatków na zdrowie czy opiekę. Analizując sytuację materialną należałoby uwzględnić wydatki, a nie dochody, jako bardziej miarodajne. Jest to słaba strona badania, gdyż EU-SILC nie uwzględnia informacji o wydatkach, a powiązanie dochodów i wydatków — co umożliwiają budżety gospodarstw domowych — nie jest tutaj możliwe. Jak już wspomniano,

ograniczone są też możliwości analiz w zakresie sytuacji finansowej starszych osób, gdyż na ogół nie mają one kont bankowych, ale też z powodu ukrywania i niechętnego dzielenia się informacjami na temat finansów.

Na koniec można zadać pytanie, jakie wnioski płyną z tej analizy, które należałoby uwzględnić przy projektowaniu kolejnych badań w kontekście zmian demograficznych, nie tylko dla Polski, ale i innych krajów, jak też Eurostatu? Jak wspomniano, w obecnie projektowanym badaniu EU-SILC wszystkie osoby, które w roku badania ukończyły 80 lat, są klasyfikowane do grupy osób w wieku 80 lat i więcej, co ogranicza analizy zdrowia tej grupy osób w bardziej szczegółowych przedziałach wieku. Gerontologów szczególnie interesuje niepełnosprawność zmieniająca się wraz z wiekiem. Wraz ze zmianami demograficznymi należy to zmienić, gdyż stale zwiększa się liczba osób „starszych” w wieku 80 lat i więcej.

Zjawisko starzenia się ludności wymusza konieczność monitorowania zmian sytuacji społeczno-ekonomicznej, w tym także materialnej obecnych starszych pokoleń. Istotne jest pokazywanie porównań międzygeneracyjnych nie tylko w jednym kraju, ale pomiędzy krajami i różnymi typami gospodarstw domowych.

dr Jolanta Perek-Białas — SGH oraz UJ

LITERATURA

- Abramowska-Kmon A., Kotowska I. E., Panek T. (2011), *Osoby starsze w społeczeństwie*, [w:] *Diagnoza Społeczna 2011. Warunki i jakość życia Polaków. Raport tematyczny dla MPiPS. Rynek pracy i wykluczenie społeczne w kontekście percepcji Polaków*, Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa
- Atkinson A. B., Marlier E. (2010), *Income and Living Conditions in Europe*, Publication Office of the European Union, Luxembourg
- Bukowska G., Kula G., Morawski L. (2011), *Ryzyko ubóstwa osób starszych*, Wydawnictwo CEDEWU, Warszawa
- Dochody i warunki życia ludności Polski (raport z badania EU-SILC 2007 i 2008)* (2009), GUS
- Goedemé T. (2010), *The standard error of estimates based on EU-SILC. An exploration through the Europe 2020 poverty indicators*, „Working Paper, Center for Social Policy”, No. 10/09, December
- Hoff A. (2011), *Population Ageing in Central and Eastern Europe. Societal and Policy Implications*, Series „New Perspectives on Ageing and Later Life”, Ashgate, UK
- Jehoel-Gijsbers G., Vrooman C. (2008), *Social Exclusion of the Elderly: A Comparative Study of EU Member States*, „CEPS, ENEPRI Research Reports”, No. 57, The Centre for European Policy Studies, Brussels
- Perek-Białas J. (2008), *Refleksje na temat wykorzystania wskaźników o sytuacji starzejących się populacji — nowe wyzwania, nowe rozwiązania*, [w:] *Pomysłne starzenie się w perspektywie nauk o pracy i polityce społecznej*, praca zbiorowa red. J. T. Kowaleski, P. Szukalski, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

- Perek-Białas J., Mjelde-Mossey L. A. (2012), *Older Women in Central and Eastern Europe: Economic and Health Concerns*, [w:] Mjelde-Mossey L. A. and I. Chi (Eds.), *Women and Aging International: Diversity, Challenges and Contributions*, Routledge Taylor and Francis
- Podolec B., (2008), *Spoleczno-ekonomiczne uwarunkowania sytuacji materialnej gospodarstw domowych*, Konferencja naukowa inaugurująca obchody jubileuszu 90-lecia GUS „Statystyka społeczna: dokonania, szanse, perspektywy”, GUS
- Szukielój-Bieńkuńska A., Verger D., Merceron S., Fall M. (2010), *Ubóstwo i wykluczenie społeczne. Koncepcja pomiaru*, „Wiadomości Statystyczne”, nr 12, GUS
- The Social Dimension of the Europe 2020 Strategy: A Report of the Social Protection Committee* (2011), Publications Office of the European Union, Luxembourg
- Zaidi A. (2010), *January 11 Policy Brief: Poverty Risks for Older People in EU Countries*, Centre of Social Welfare Policy and Research, Vienna

SUMMARY

The article discusses the possibilities, as well as the limitations of the analysis of the elderly households material situation (single-person households aged 65+ and double with at least one person aged 65+) in selected countries of Central and Eastern Europe: Estonia, Latvia, Lithuania, Poland, Czech Republic, Slovakia, Hungary — belonging to the EU in 2004 as well as Bulgaria and Romania — in the EU since 2007. The study uses selected results of the analysis made on the basis of the EU-SILC (European Union — Survey of Income and Living Condition). Significant differences in the financial situation of elderly households in different countries of Central and Eastern Europe were observed on the basis of the data analysis on housing facilities in some material good as well as subjective assessment of financial situation of the households.

РЕЗЮМЕ

Статья характеризует возможности, а также ограничения, анализа материального положения домашних хозяйств пожилых людей (единоличных домашних хозяйств в возрасте 65+ и состоящих из двух человек по крайней мере с одного в возрасте 65+) в избранных странах Центральной и Восточной Европы: Эстонии, Литве, Латвии, Польше, Чешской Республике, Словакии, Венгрии — принадлежащих к ЕС с 2004 г., а также Болгарии и Румынии — в ЕС с 2007 г. В разработке были использованы избранные результаты анализа на основе обследования EU-SILC (European Union — Survey of Income and Living Condition). На основе анализа данных касающихся снабжения некоторыми товарами длительного пользования, а также субъективной материальной оценки были показаны значительные различия материального положения домашних хозяйств пожилых людей как в отдельных странах Центральной и Восточной Европы, так и между ними.